

Zdzisław Krzemiński

"Proces" szesnastu : adwokat Zbigniew Stypułkowski

Palestra 34/6-7(390-391), 65-66

1990

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

„Proces“ szesnastu

Uchwała Nr 7/IV Naczelnej Rady Adwokackiej z dnia 9 czerwca 1990 r.

W 45-lecie bezprawnego wywiezienia, sądenia i skazania Przywódców Podziemnych Władz Rzeczypospolitej przez Kolegium Wojskowe Sądu Najwyższego ZSRR, w dniu uroczystego odstonięcia pomnika poświęconego temu wydarzeniu —

Naczelna Rada Adwokacka na swoim plenarnym posiedzeniu w dniu 9 czerwca 1990 r. —

- 1) składa hołd Przywódcom Podziemnego Państwa Polskiego, a wśród nich pięciu adwokatom: Adamowi Bieniowi, Józefowi Chacińskiemu, Stanisławowi Mierzwie, Antoniemu Pajdakowi, Zbigniewowi Stypułkowskiemu, którzy wystąpili w obronie ciągłości Państwa Polskiego, jego godności i honoru, niepodległości i suwerenności, poszanowania prawa narodu i jednostki,
- 2) żąda wyjaśnienia wszystkich działań związanych z haniebnym postępowaniem nazwanym „procesem“,
- 3) wyraża nadzieję, że Naród Polski i wszystkie osoby dotknięte tym postępowaniem otrzymają stosowną satysfakcję,

Członkowie Prezydium NRA 18 czerwca 1990 r. tj. w rocznicę rozpoczęcia „procesu“ złożyli pod pomnikiem 16 Przywódców w Pruszkowie wieniec od adwokatury polskiej.

Adwokat Zbigniew Stypułkowski

Urodził się w Warszawie 26 marca 1904 r. Uczęszczał do gimnazjum im. Generała Chrzanowskiego przemianowanego następnie na gimnazjum im. Jana Zamojskiego (Smolna 30). Naukę gimnazjalną przerwał, gdyż zgłosił się do wojska jako ochotnik w czasie wojny w 1920 roku. Świadectwo dojrzałości uzyskał po zakończeniu działań wojennych w 1921 r. Studia na Wydziale Prawa UW ukończył w 1925 r., uzyskując tytuł magistra prawa.

Już w czasach uniwersyteckich dał się poznać jako bardzo aktywny działacz społeczny i polityczny. Od wczesnej młodości znajdował się pod urokiem dzieł Romana Dmowskiego i przez całe swoje życie związany był politycznie z obozem narodowym. Działał bardzo aktywnie w młodzieżowym ruchu „Wszehpolskim“. Był jednym z założycieli Korporacji Akademickiej „Aquilonia“. W latach 1924—1926 pełnił funkcje przewodniczącego Naczel-

nego Komitetu Akademickiego obejmującego swoją działalnością wszystkie krajowe środowiska studenckie. Po powołaniu do życia przez Romana Dmowskiego Obozu Wielkiej Polski zaliczany był do czołowych działaczy tego obozu. Pełnił funkcje przewodniczącego Ruchu Młodych na terenie Warszawy.

Mając 26 lat, wybrany zostaje posełem z ramienia Stronnictwa Narodowego z okręgu Biała Podlaska. Był to najmłodszy poseł w kadencji 1930—1935. Sensacyjne były dwa honorowe pojedynki, które „zaliczył” młody Z. Stypułkowski. Szczególnie głośny stał się drugi z tych pojedynków, gdyż jego przeciwnikiem był sanacyjny działacz Bogusław Miedziński (późniejszy minister i marszałek Sejmu). Wspomnieniem po tych pojedynkach była wielka szrama na policzku, której nigdy się nie pozbył.

Ale Z. Stypułkowski był przede wszystkim adwokatem. Dodajmy: świetnym obrońcą karnym, znanym z wielkiego temperamentu obrończego i dużych zdolności krasomówczych. Kancelarię prowadził w Warszawie (Krakowskie Przedmieście nr 30) wraz ze swą żoną, z domu Rabską, wnuczką Aleksandra Kraushara. Do najgłośniejszych jego obron należała obrona w sprawie osk. Adama Doboszyńskiego w związku z tzw. akcją Myślenicką. Na listę adwokatów wpisany został już w roku 1930 i zawód ten wykonywał aż do wybuchu wojny w 1939 r.

Po wybuchu drugiej wojny światowej idzie na front jako ochotnik i dostaje się do niewoli radzieckiej. Przekazany zostaje przez wojsko radzieckie Niemcom i tu pozostaje w niewoli aż do zwolnienia w roku 1940 z powodu choroby. W tym momencie zaczyna się nowy bardzo burzliwy i niebezpieczny okres politycznej działalności Z. Stypułkowskiego. Staje się on jedną z czołowych postaci polskiego podziemia politycznego. Związany jest przez cały czas z obozem narodowym, najpierw — z Narodową Organizacją Wojskową a potem Narodowymi Siłami Zbrojnymi. W imieniu NSZ podpisuje akt scaleniowy z Armią Krajową.

Wziął udział w Powstaniu Warszawskim. Za wielką odwagę udekorowany został przez gen. Bór-Komorowskiego złotym krzyżem zastugi z mieczami.

Po upadku Powstania wychodzi z miasta wraz z ludnością cywilną. W 1945 r. zostaje aresztowany przez władze radzieckie i wywieziony do Moskwy. Jest jednym z 16 oskarżonych w słynnym procesie przeciwko przywódcom polskie podziemia. W tym procesie broni się sam nie przyjmując zaofiarowanej mu przez sąd obrony z urzędu. Wygłasza w tym procesie kapitalne przemówienie. Do winy nie przyznał się ani w śledztwie, ani na rozprawie. Wyrok: cztery miesiące więzienia. Po jej odbyciu powrócił do Polski.

Pod koniec 1945 r. wyjeżdża do Włoch do II korpusu, po czym wraz z wojskiem trafia do Londynu.

Zamieszkawszy w Londynie poświęca się działalności społecznej. Był członkiem Wydziału Wykonawczego Rady Politycznej, a potem członkiem Egzekutywy Rady Jedności Narodowej. Wygłaszał prelekcje w radio i telewizji.

W 1959 r. wyjeżdża do Stanów Zjednoczonych i tam po śmierci ambasadora Lipskiego przejmuje obowiązki rzecznika sprawy polskiej w Stanach Zjednoczonych. Funkcję tę sprawował aż do końca 1970 r.

Wydał książkę pt.: „W zawierusze dziejowej”, która ukazała się w 1951 r. Książka ta doczekała się wydań w językach: angielskim, francuskim, włoskim, portugalskim, hiszpańskim, burmeńskim i arabskim. W 1977 r. ukazało się drugie poszerzone wydanie tej pracy pod nowym tytułem — „Zaproszenie do Moskwy”. Ostatnie lata życia Zbigniew Stypułkowski spędził w Londynie. Tu zmarł 30 marca 1979 r.

ZDZISŁAW KRZEMIŃSKI